

Література

1. Цивільний кодекс України // Голос України. – 2003. – № 45. – 380 с.
2. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права у цивільному праві: Поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту: монографія / Я. М. Шевченко. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. – 626 с. – С. 258-265.
3. Кохановська О. В. Поняття та види особистих немайнових прав у цивільному праві. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/jurydychni_nauky/articles/_16776.pdf.
4. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / А. С. Довгерт, Н. С. Кузнецова та ін. – К.: Істина, 2004. – 928 с.

УДК 347.1 (043.2)

Белуга Ю. М., асистент,
Ткач І. О., студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ІНСТИТУТ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Сьогодні Україна розвивається як соціально-орієнтована держава, а тому проблеми влаштування дітей-сиріт, інвалідів та дітей, позбавлених батьківського піклування мають важливе значення. Незважаючи на невпинне зменшення чисельності населення, в Україні зростає кількість покинутих дітей та людей з фізичними вадами, яким необхідна підтримка та догляд, а обов'язок держави – створити для цього належні умови. Оскільки опіка (піклування) являє собою особливу форму державної турботи про нужденних осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки та потребують сторонньої допомоги, то такий правовий інститут потребує належного правового регулювання та наявності механізмів для його реалізації.

Згідно з чинним законодавством України, а саме ст. 55 ЦК України, опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки [5].

У чинному законодавстві України поняття опіки та піклування розмежовується через особливе поєднання складних елементів або через особливий критерій. Таким особливим поєднанням складних елементів є стан (фізичний або психологічний) повнолітньої фізичної особи та прийняте

з урахуванням стану повнолітньої особи рішення уповноваженого державою органу (суду), що набрало законної сили. У випадку, коли йдеться про встановлення опіки або піклування над особою, яка має статус дитини, тобто яка не досягла повноліття, таким особливим критерієм є вік дитини.

Щодо опіки, то вона встановлюється над повнолітньою особою у тому випадку, якщо за рішенням суду така особа була визнана недієздатною (ст. 40 ЦК України). Тобто особливим поєднанням складних елементів у цьому випадку буде наявність підстав, визначених ч. 1 ст. 39 ЦК України, рішення суду, яке набрало законної сили, про визнання особи недієздатною. При розгляді питання щодо визнання особи недієздатною суд приймає і рішення щодо встановлення опіки.

Підставою для встановлення піклування над повнолітньою особою є рішення суду про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи (ст. 37 ЦК) з таким самим особливим поєднанням складних елементів [5].

Опіка встановлюється над дитиною, яка не досягла чотирнадцяти років, а піклування – над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (ч. 2 ст. 243 СК) [3].

Процедура встановлення опіки та піклування чітко регламентована чинним законодавством. Встановлення опіки та піклування здійснюється уповноваженими державою органами, правову основу діяльності яких становлять: Конституція України, Цивільний кодекс України, Сімейний кодекс України, закони України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р., «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р., «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 р., Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей» від 11 липня 2005 р., постанова Кабінету Міністрів України «Питання організації виконання законодавства щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування» від 17 жовтня 2007 р., Правила опіки та піклування, затверджені спільним наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України 26 травня 1999 р. та інші нормативно-правові акти.

Здійснення загальних заходів опіки та піклування в Україні традиційно покладено на державні адміністрації, виконавчі комітети міських, районних у містах, сільських, селищних рад. Згідно з чинним законодавством України безпосереднє ведення справ щодо опіки і піклування покладається на відповідні відділи й управління місцевої державної адміністрації районів,

районів міст Києва і Севастополя, виконавчих комітетів міських чи районних у містах рад у межах їх компетенції.

Поряд з опікою та піклуванням існує ще одна форма турботи про осіб, які потребують сторонньої допомоги внаслідок певних фізичних вад. Коли повнолітня дієздатна особа за станом здоров'я не може самостійно здійснювати догляд, вона може обрати собі помічника, ім'я якого за її заявою реєструється органом опіки та піклування. Отже, йдеться про особливу форму піклування, що полягає у систематичному догляді та наданні допомоги дієздатній фізичній особі, яка її потребує внаслідок тяжкої хвороби, фізичних вад, похилого віку. Проте в сучасному суспільстві склалась неоднозначна практика стосовно інституту піклування. Є багато випадків зловживання посадовими особами в зазначеній сфері, що свідчить про потребу вдосконалення самого інституту піклування та контролю за його здійсненням відповідними інститутами громадського суспільства.

Отже, інститут опіки і піклування є невід'ємною складовою правової системи та відображає ставлення суспільства до охорони і виховання осиротілої дитини, та забезпечує гідну життєдіяльність недієздатним суспільним верствам. За допомогою цього інституту стає можливим придбання і реалізація більшості матеріальних і низки процесуальних цивільних суб'єктивних прав та обов'язків. Таким чином, сьогодні опіка та піклування виступають як важливі гарантії реального здійснення прав і виконання обов'язків суб'єктами права, які потребують належного правового закріплення та механізмів контролю за їх здійсненням через суспільні і державні інституції.

Література

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР// Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 4. – Ст. 251.
2. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 11. – Ст. 140.
3. Правила опіки та піклування від 26.05.1999 № 34/166/131/88. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99>.
4. Рудий Н. Я. Інститут опіки і піклування в Україні: історико-правове дослідження / Н. Я. Рудий. – Львів, 2011. – С. 4-5.
5. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 10 верес. 2013 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2013. – ISBN 978-966-437-049-0 – 2013 р. – 380 с.